

По следите на традицията

Наричат я бялата магия. Всяко докосване до нея опъва една много фина струна на сетивността за красота. Ефирна, меланхолично-приказна, поетична, деликатна. Дантелата

Илияна Алипиева 22 септември 2017

Историята ѝ води началото си някъде от XIII в. С нея декорирали облеклото на френската аристокрация и е била задължителен атрибут в гардероба на кралските особи. Украсявала е и одеждите на мускетарите, за да подчертава благородническия им произход. Дори в битките им имало временни примирия, за да си приведат в ред дантелите. Колко френски шик има в това! В Калофер я наричат Калоферска дантела. Но тя идва от Брюксел. Първа я внася Елисавета Караминкова. С подема на индустриализацията и след опожаряването на Калофер по време на Руско-турската война градът започва да запада. Няма

поминък. Интересът на посетители от Брюксел провокира фантазията и предприемчивостта на местните плетачки и така в Калофер се полага началото на нов занаят – плетенето на дантели. С труда си калоферки спасяват своя град от разруха. Във всяка къща се плетяло. През 1910 г. било учредено и специално училище, финансирано от общината. Дантелата се изработвала предимно за износ и давала поминък на цялото население на града. Мъжете се включвали в процеса, като изработвали дървените совалки и създавали уникалните предпазители върху совалките, с които се плете дантелата, като по този начин се предпазва фината копринена нишка от допир с ръце. Местните плетачки обогатявали дантелата с нови стилизирани модели, заимствани от българската дърворезба. Така се появили елементи на житни класове, слънце, лозови клонки, пауни, еделвайс, а също така и най-автентичният елемент – розата. С това и България дава своя принос в световната история на дантелата.

Идеята за честване на празник на дантелата на Голяма Богородица ме спечелва тутакси, щом получавам поканата. И ето ме на големия мегдан с импозантната сграда на читалището, огряно от ярко слънце, с бели барелефи от времето на зрелия социализъм, изработени така, че да славят вековечността на тогавашния строй. Нищо не се е променило тук от 70-те години на XX век. Само червените чадъри на Кока-Кола (емблемата на капитализма) на ресторанта срещу площада подсказват, че строят се е сменил. Няколкото баби в края на площада са единствените, които оживяват кадъра. Купувам от тях мед и билки. Опитвам се да преодолеея детския си спомен за китния градец, да не ме боде, че боли. Сега е новото време. Миналото няма значение.

Красивите дантели помнят и възход, разцвет, апогей и после замиране на занаята, докато се приберат отново в лоното на най-тесния семеен кръг като хоби и естетическо занимание, традиция, предавана от майка на дъщеря и от баба на внучка. Скромното присъствие на посетители вече не ме терзае. Веднъж потънала в сянката на вековните секвои в двора на музея на великия Христо Ботев, се чувствам сякаш съм се върнала у дома след дълго отсъствие. На 5-6 маси плетачки на дантели работят с лекота и търпение. Премятат совалките с хипнотизиращи движения. След няколко прехвърляния на мъничките колкото пръст совалки нещо почти незримо за окото е завършено и карфиците, с които се застопоряват конците на дантелата, се преместват на нова позиция върху цилиндъра, пълен с уханни треви и служещ като стан за работа. Совалките са винаги четен брой, от 8 до 56. Жените работят мълчаливо, творенията им са филигранни, изискват концентрация и пълно внимание, защото грешките не подлежат на корекция, дантелата не може да се разплита. Калоферската дантела се работи предимно под формата на пана за украса и по-малко като декоративен елемент за облекло.

Уредничката на музея Ася Николова е направила много за празника – в двора е организирана изложба под небето на художника Илия Янакиев, посветена на женската сила и красота като сравнение с деликатната същност на дантелата. В музея има тематично театрално представление с балетен етюд. Залата е препълнена. Някъде най-отзад, на изхода, като зрител се вижда стройната

фигура на Десислава Радева и до нея съпругата на френския посланик Брижит Вала-Любедел. Дошли са инкогнито. Но мълвата не спи. Набързо е организирано скромно посрещане въпреки протестите и притеснението на дамите. Хляб и сол и малки музиканти с гайди. Калоферци са горди и с характер, стоят на разстояние. Но непринуденото поведение на ВИП дамите стопява бързо дистанцирането. Започва междучовешката история без принуда и етикет. За Брижит Вала-Любедел, която е отскоро в България, това е една от първите срещи с българи. Десислава Радева като радетел на българската традиция е на поход по следите на родното наследство. С присъщото си чувство за хумор на репликата на Ася Николова, че дантелата е пренесена от Брюксел, възкликва: „Че то връзката ни с Брюксел била вековна, пък ние си мислим, че сега сме я създали!“ Това окончателно разчупва стереотипа на поведение. Разговорите стават свободни и леки. Най-голям интерес фокусират децата, които плетат дантела. Една калоферска снаха – Деляна Пеева, е сред инициаторките на идеята за възраждане на традицията на калоферската дантела. С група съмишленици организира първия празник на дантелата през 2000 г. С работата си и пътувания по света става посланик на този вид творчество. Въпреки че не живее в България, тя организира летни школи за деца, чиято цел е да се привлече вниманието към дантелата и да се направи въведение в технологията на работата, в която има много специфика. Според нея, децата са изключително възприемчиви и щастливи от това, което правят.

Празникът на дантелата завършва в читалището. Посреща ни млада калоферка, чието красиво лице носи озарението на жената, дарила скоро живот. Антоанета Първанова – новият председател на читалището. Майка на три деца, както разбирам по-късно. Нейният бликащ ентузиазъм за изграждане на музей на дантелата е така заразителен, че всички си обещаваме да помогнем на идеята кой с каквото може. Говори с възрожденски патос за читалищата като средища на духовност, трибуна на духа български и традиция, която дава нашата идентичност. Изумително мъдра млада жена. Благодарна съм, че имах шанса да я срещна. Винаги е добре някой да припомни: „Богатството е смертно, благодетелта – безсмертна“.